

ENGELS (*Alphons-Pieter-Frans*), Missionaris van Afrika (Witte Pater) (Sint-Niklaas-Waas, 29.12.1858 — Gits, 19.1.1937). Zoon van Franciscus et Blommaert, Joanna.

Pater Engels was een der eerste Belgische Witte Paters. Nog student zijnde in het kleinseminarie te Sint-Niklaas (1874-1880), zag hij zijn studiemakker, Pater Stuer, vertrekken naar het noviciaat der Witte Paters, te Maison-Carrée (Algiers). Het jaar daarop begeeft hij zich ook naar het noviciaat te Maison-Carrée, te samen met de jonge V. Roelens (later Monseigneur Roelens) en twee andere recruten voor het apostolaat. Ze komen te Algiers aan, op 13 september 1880. Hun eerste bezoek is voor Saint Eugène, waar Monseigneur Lavigerie verblijft, die hen echt vaderlijk onthaalt en hun zijn vreugde betuigt enige Belgen en Nederlanders in zijn jeugdige missiesociëteit te zien binnentreden. Tot dan toe waren slechts 3 Belgen (nl. Paters Van der Straeten, Merlon en Stuer) in de Sociëteit opgenomen. De opening der retret voor de novicen wilde Mgr Lavigerie persoonlijk bijwonen. In zijn toespraak had hij enige vriendelijke woorden voor de vier Belgische novicen, die met vier Franse novicen gans het noviciaat van dat jaar uitmaakten.

Na zijn proeftijd vatte Pater Engels de studie van de wijsbegeerte aan te N. D. d'Afrique (september 1881). Van daar verhuisde hij naar Carthago (Tunisië) (oktober 1882). Sinds die datum is daar het scholastikaat der Witte Paters voor de studie van de theologie gevestigd. 't Is daar ook dat Pater Engels, uit de handen van Mgr Lavigerie, de priesterwijding ontvangt (11.10.1885).

De eerste jaren van zijn missieleven brengt Pater Engels als professor door te Jeruzalem (Seminarie der Witte Paters voor de vorming van Grieks-Melchitische priesters), te Carthago (Scholastikaat van de Witte Paters) en te Woluwe (Apostolische school). In 1889 wordt hij overste te Woluwe en wisselt al eens zijn zorgen als overste en zijn lesuren af met een bedeltocht in onze provinciën. In mei 1891 echter bereikt hem een telegram van kardinaal Lavigerie die hem benoemt om naar de missies van Belgisch-Congo te vertrekken. De karavaan zal onder de leiding staan van Pater (later Monseigneur) Dupont, die de missie Bungana in Neder-Congo stichtte, en was samengesteld uit Eerw. Pater Marquès, Provicaris van Opper-Congo, met drie andere Paters, drie Broeders en de dokter-katechist Andreas Mwange. Het reisgezelschap werd door koning Leopold op audiëntie ontvangen. Een afscheidsfeest te Woluwe en een ander in de basiliek van O.-L.-Vrouw van Afrika, te Algiers, ging de inscheping vooraf. Deze had plaats te Marseille (12 juli 1891) op de driemaster-stoomboot *Rio Grande*, die de missionarissen op 1 augustus te Zanzibar aan wal zette. Van daaruit ging de tocht naar Bagamoyo-Tabora. Karema, op de oever van het Tanganika-meer werd op 14 februari 1892 bereikt (Zie *Belg. Kolon. Biographie*, Marquès).

De karavaan laat Pater Dupont te Karema achter. Monseigneur Lechaptois zal de Belgische Paters en Broeders ter bestemming brengen. « Na acht dagen te Karema gerust te hebben, schrijft Pater Engels, hebben wij ons naar St-Louis-Mrumbi begeven, verblijfplaats van kapitein Joubert. Door een gunstigen wind gedreven, hebben wij op vijf uren tijd het meer overgesteken ». De nieuwe missiepost te St-Louis Mrumbi zal gebouwd worden door Paters Roelens en Herrebaut, geholpen door Broeder Stanislas... « Na de Zondag te St-Louis doorgebracht te hebben, vervolgt Pater Engels, zeten wij onze reis voort naar Mpala. In deze schone missie, op een berg gelegen, werden wij ontvangen door Eerw. Paters Guillemé en Van Oost (22 februari). Deze is tot overste van de post te Mambwe aangesteld en zal hier vervangen worden door Pater De Beerst... Een reis te water van twee dagen scheidt ons

van Albertstad : daar is de militaire post van kapitein Jacques (Zie *Belg. Kolon. Biographie*, II, 497). Deze zending van de slavernijbestrijdende Belgische Sociëteit heeft ons met een broederlijke hartelijkheid ontvangen. Vijf dagen later 12 maart, juist acht maanden na ons vertrek uit Marseille landden wij, Mgr Lechaptois, Eerw. Pater Marquès, Broeder Franciscus en ik, te Kibanga aan, waar wij opgewacht werden door Eerw. Pater Moinet en Herrebaut, alsmede door de kinderen van het weezenhuis. Mgr Lechaptois, onze hoogeer-

weerde Apostolische Vicaris, had ons willen vergezellen, ten einde van deze reis gebruik te maken om de posten van het Provicariaat van Belgischen Opper-Congo te bezoeken. Enige tijd na zijn aankomst werd Pater Engels gelast met het bestuur der school. Zijn bijzonderste taak zou hierin bestaan dat hij een dertigtal jongens, die het meest begaafd schenen, speciaal zou onderrichten en vormen om er catechisten van te maken. De jonge missionaris acht zich gelukkig aan die vrijgekochte slaafjes naar ziel en lichaam goed te mogen doen. Omstreeks die tijd telden de missieposten Kibanga, Karema en Mpala samen niet minder dan duizend vrijgekochte kinderen. Want het was de tijd toen de slavenhandel nog welig tierde op de boorden van het Tanganika-meer. 't Zal nog twee jaren ongeveer duren vooraleer Kabambare, laatste vesting der slavenhandelaars, door de moedige Belgische officieren, aan het hoofd van hun dappere zwarte soldaten, ingenomen zal worden.

11 augustus was een droevige dag voor de Kibanga-missie. Na enige dagen ziekte bezweek Eerw. Pater Marquès aan bloedwaterkoorts : « een jonge overste vol kracht, talenten en deugden », schrijft het dagboek der missie. Pater Engels moest in diezelfde maand de tol betalen aan de acclimatatie. Het werd zo erg met hem gesteld dat er geen veertien dagen voorbijgingen zonder dat hij vijf of zes dagen koorts had. Op 't einde van 1892 zonden de oversten hem naar de bergen van Mambwe, op de oostelijke oever van het meer, om er zijn gezondheid te herstellen. Op zijn doortocht naar Mambwe, nl. te Msamba, zo verhaalt Pater Schmitz, plantte Pater Engels een groot kruis boven op een hoge rots, die naar de mening der Zwarten het verblijf was van talrijke en machtige geesten. Aan de voet van die rots bevond zich een overgrote granietblok, die steunt op andere rotsstukken. Als men er met een houten hamer op slaat, geeft zij felle klanken uit, die zeer ver gehoord worden.

De berglucht te Mambwe oefende een heilzame invloed uit op Pater Engels. In de maand juli 1893 waren de koortsen, te Kibanga opgedaan, genezen en kon hij de terugweg naar Opper-Congo aanvatten. Op 30 juli is hij terug op de Westkust van Tanganika. Hij wordt benoemd te Boudewijnstad (Kirungu), waar Paters Roelens en Herrebaut, geholpen door Broeder Stanislas de voorlopige woningen inrichten, die onderdak zullen moeten verschaffen aan de christenen van wibanga naar Kirungu overgebracht. Doch niet ver van 't nieuwe Boudewijnstad bevindt zich de parochie van St-Louis-Mrumbi, waar kapitein Joubert verblijft en talrijke christenen om zich heen schaaft. St-Louis was bestemd om een ware missie te worden ; doch de stichting van Boudewijnstad heeft de uitvoering van dit plan verhinderd. St-Louis is echter een belangrijke succursaal van Boudewijnstad geworden. Joseph Gatchi, de catechist-dokter zoals André Mwange te Malta gevormd, onderwijst er vol ijver de catechismus aan de bevolking. Des Zondags moet daar de H. Mis gecelebreerd worden en de H. Sacramenten toegediend aan tientallen christenen van die plaats. Dit zal voortaan het werk zijn van Pater Engels. Des Zondags gaat hij daar Mis lezen en zelfs in de week houdt hij een paar dagen vrij om zich naar St-Louis te begeven en er het werk van de catechist-dokter na te gaan. Terwijl Paters Roelens en Herrebaut naarstig voortbouwen, zal Pater Engels te Kirungu zich wijden aan het onderricht van de

christelijke leer. Hij deed dit met veel bekwaamheid en ijver. Volgens Pater Schmitz later schrijft, werden de examen in de catechismus, die de aanneming der catechumenen tot het doopsel voorafgaan, zeer goed afgelegd. « Dit » was te danken aan Pater Engels, die zich alle moeite getroostte om de catechumenen waardig tot de genade der wedergeboorte voor te bereiden ».

Begin oktober 1894 begaf Pater Engels zich naar Karema om aldaar het ravitaillement bestemd voor Opper-Congo in ontvangst te nemen en naar Boudewijnstad over te brengen. Bij zijn aankomst te Karema werd hij door de bloedwaterkoorts overvallen. De berichten over zijn toestand waren niet rooskleurig : als bij mirakel, schreef Pater Dupont, ontsnapte hij aan de dood. Op het einde der maand kon hij goed hersteld zijn plaats terug gaan innemen onder zijn confraters te Boudewijnstad. Doch op het einde van 1895 wordt Pater De Beerst aangeduid om een nieuwe missiepost te gaan stichten in Marungu. Mpala verliest in die missionaris de bekwame bestuurder van de catechistenschol onlangs door Mgr Roelens gesticht, alsook een flinke kenner van de Tabwaen Bembata-talen, die in zijn onderricht aan de Zwarten al wen goed die twee talen gebruikte. Pater Engels zal hem vervangen. Op 30 december komt hij te Mpala aan en stelt zich onder de bekwame leiding van Pater Guillemé, plaatsvervanger van Mgr Roelens, tijdens diens verblijf in België voor zijn bisschopswijding. Pater Engels vat moedig zijn nieuwe taak aan.

Uit eigen beweging begint hij onder meer een speciaal catechismusonderricht voor oude vrouwen. Daarop zinspelend schrijft het dagboek van Mpala dat hij stichter geworden is van een *museum antiquitatum*, dat echter de pretentie niet heeft mede te dingen met het mooie museum van natuurlijke geschiedenis, dat Pater Guillemé in het leven geroepen heeft ! Verder wordt hij gelast met het onderricht van de heidenen, die in de dorpen rond Mpala wonen. De schoolkapel St-Antonius-Mukaal alleen telt acht tot negen duizend zielen. « Met » Pater Claeys, lezen we in het dagboek van » Mpala (november 1896), zou Pater Engels een » vliegende post moeten daarstellen, gelast met » het regelmatig bezoek van onze schoolkapellen » en het stichten van nieuwe. Centra, zoals Lu-singa, Kisugu, Bondo, Ngala, Kakonto, enz. » vragen dringend om een catechist. Dusdoende » zouden wij over enige jaren rondom Mpala een » reeks bijposten hebben, met acht tot tien dui- » zend Zwarten, goed in de godsdienst onder- » wezen of bekeerd ».

De dood van Pater De Beerst (24 december 1896) kwam dit mooie plan in de war brengen. Pater Engels werd zijn opvolger te Lusaka met de titel van overste. Op 17 januari 1897 neemt Mgr Lechaptois hem mede van Mpala naar Lusaka. Werk van allerlei aard ontbreekt zeker niet in die jonge missie. Met zijn gewone ijver neemt Pater Engels het bestuur van de Lusaka-missie op zijn schouders. 't Is echter niet voor lange tijd. Bij zijn terugkeer in Congo, na zijn bisschopswijding te Mechelen, brengt Mgr Roelens de benoeming mede van Pater Engels als procurator der missies, in het klooster der Witte Paters, te Mechelen. Op 7 december 1897 zegt Pater Engels vaarwel aan Boudewijnstad en reist naar Europa, te samen met Pater Guillemé. De reisweg gaat over het Nyassa-meer naar de Indische Oceaan (Chinde) en van daar naar Marseille.

Na zijn grote retret gedaan te hebben te Paray-le-Monial, komt Pater Engels einde mei te Mechelen aan. Persoonlijk hebben we hem gekend, op de inmiddels naar Antwerpen verplaatste prokuur en seminarie, als de nooit vermoorde bedelaar voor het missiewerk en tussendoor als de bevoegde professor in de H. Schrift.

In de junimaand 1908 vertrekt Pater Engels uit Antwerpen en begeeft zich naar de prokuur te Mombasa. Met een korte tussenpoos verblijft hij aldaar tot in mei 1919. Toen wordt hij procurator benoemd te Kigoma (Tanganyika Territory). Zijn verblijf aldaar duurt tot 6 oktober

1930. Ziekte verplicht hem dan het meer over te steken en zich onder behandeling te stellen van de dokter in het ziekenhuis te Albertstad. Een maand later is hij zover genezen dat hij de terugreis naar België kan aanvatten. Op 3 januari 1931 komt hij te Antwerpen aan en gaat een welverdiende rust genieten te Gits. Twee jaar later wordt hij gelast met de vorming van postulanten-broeders te Boechout. In september 1936 herneemt hij zijn plaats te Gits en sterft er op 19 januari 1937. Hij was drager van de herinneringsmedaille van Congo.

17 februari 1954.

P. M. Vanneste.

Geschriften : Brief van Pater Engels. *Maandschrift der Witte Paters*. 1892, blz. 342.

Reisverhaal van Pater De Beerst. *Maandschrift der Witte Paters*. Jaargangen 1891 en 1892.